

De val van Gondolin

J.R.R. Tolkien bij Boekeryj:
De Hobbit

IN DE BAN VAN DE RING
De reisgenoten
De twee torens
De terugkeer van de koning

De aanhangsels
De Silmarillion
Bilbo's laatste lied

Sprookjes en vertellingen
Nagelaten vertellingen
Roverandom

Brieven van de Kerstman
Geschriften van Midden-aarde
De avonturen van Tom Bombadil
De smid van Groot Wolding
Meneer Blijleven
De kinderen van Húrin
De legende van Sigurd en Gudrún
Arthurs val
Beowulf
Het verhaal van Kullervo
Beren en Lúthien
Sprookjes en vertellingen
De val van Gondolin



DE VAL VAN GONDOLIN

DOOR
J.R.R. Tolkien

Bezorgd door Christopher Tolkien
Geïllustreerd door Alan Lee



ISBN 978-90-225-8628-0
ISBN 978-94-023-1279-9 (e-book)
NUR 334

Oorspronkelijke titel: *The Fall of Gondolin*
Oorspronkelijke uitgever: HarperCollins Publishers, Londen
Vertaling: Renée Vink, Max Schuchart
Bewerking omslag hedendaagse editie: BAQUP
Omslagbeeld: Alan Lee
Zetwerk: Mat-Zet bv, Soest

J.R.R. Tolkien © The Tolkien Trust 2018
Voorwoord, noten en commentaar © C.R. Tolkien 2018
Illustraties omslag en binnenwerk © Alan Lee 2018
© 2019 Nederlandse vertaling Meulenhoff Boekeryj bv, Amsterdam

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor mijn familie

Inhoud

Lijst van afbeeldingen	8
Voorwoord	9
Lijst van illustraties	20
Inleiding	21
DE VAL VAN GONDOLIN	
Het oorspronkelijke verhaal	37
De vroegste tekst	110
Turlin en de bannelingen van Gondolin	112
Het verhaal zoals verteld in de <i>Schets van de mythologie</i>	118
Het verhaal zoals verteld in de <i>Quenta Noldorinwa</i>	126
De laatste versie	142
De evolutie van het verhaal	199
Conclusie	235
Namenlijst	259
Extra noten	274

Afbeeldingen

pagina

Zwanenhaven

*'Ze trachten de Zwanenschepen in Zwanen-
haven te bemachtigen, en er volgt een gevecht'* tegenover p. 32

Turgon versterkt de Wacht

*'hij liet de wacht en de bewaking over de
gehele linie verdriedubbelen'* tegenover p. 64

De Toren van de Koning stort in

*'de toren ging in vlammen op en stortte in,
terwijl het vuur hoog oplaaide'* tegenover p. 96

Glorfindel en de Balrog

*'de Balrog die zich bij de achterhoede
bevond, sprong met grote kracht op zekere
hooggelegen rotsen'* tegenover p. 128

De Regenboogkloof

*'hij zou naar een ondergrondse rivierloop
worden geleid waardoor woelig water
uiteindelijk naar de westelijke zee stroomde'* tegenover p. 160

De berg Taras

*'hij zag dat zijn weg werd versperd door een
rij grote heuvels die in westelijke richting tot
aan een hoge berg liepen'* tegenover p. 192

Ulmo verschijnt voor Tuor

*'Toen klonk het geluid van de donder, en de
bliksem flitste boven de zee'* tegenover p. 224

Orfalch Echor

*'Tuor zag dat de weg was versperd door een
grote muur die van de ene kant naar de
andere kant in het ravijn was gebouwd'* tegenover p. 256

Voorwoord

In mijn voorwoord van *Beren en Lúthien* merkte ik op: ‘Aangezien ik 92 ben, is dit (vermoedelijk) mijn laatste boek in de lange reeks tekstbezorgingen van mijn vaders werk.’ Ik gebruikte het woord ‘vermoedelijk’ omdat ik destijds vagelijk het idee had om met het derde van mijn vaders ‘Grote Verhalen’, *De val van Gondolin*, hetzelfde te doen als met *Beren en Lúthien*. Maar erg waarschijnlijk leek me dat niet, en daarom ‘vermoedde’ ik dat *Beren en Lúthien* het laatste boek zou zijn. Dat bleek echter niet te kloppen, en nu moet ik zeggen dat aangezien ik 93 ben, *De val van Gondolin* (ongetwijfeld) het laatste boek is.

In deze uitgave is aan de ingewikkelde vertelling, met vele verhaallijnen in verschillende teksten, te zien hoe Midden-aarde voortschreed naar het einde van de Eerste Era, en hoe mijn vaders visie op de door hem bedachte geschiedenis zich door de lange jaren heen ontwikkelde, om ten slotte schipbreuk te lijden in wat de mooiste versie zou zijn.

Het verhaal van Midden-aarde in de Oudste Tijden is als constructie voortdurend aan verandering onderhevig geweest. Mijn geschiedenis van dat tijdperk, lang en complex als die is, dankt zijn lengte en complexiteit aan die eindeloze opwellingen: weer

een beeld, weer een motief, weer een naam en vooral: weer een associatie. Mijn vader, de schepper ervan, overpeinst die lange geschiedenis en wordt zich al schrijvend bewust van een nieuw element dat in het verhaal is opgedoken. Ik zal dit illustreren aan de hand van een kort maar hoogst opmerkelijk voorbeeld, dat voor vele andere moet staan. Een wezenlijk aspect van het verhaal over de val van Gondolin was de reis die de mens Tuor met zijn metgezel Voronwë ondernam om de Verborgene Stad Gondolin van de elfen te zoeken. Oorspronkelijk had mijn vader die heel kort weergegeven, zonder voorvallen van betekenis, trouwens zonder dat er ook maar iets gebeurde. In de definitieve versie, waarin de reis grondig uitgewerkt was, hoorden ze echter op een ochtend een kreet in de bossen. Je zou bijna kunnen zeggen dat 'hij' een kreet in de bossen hoorde, plotseling en onverwachts.* Vervolgens verscheen er een lange man, in het zwart en met een zwart zwaard in zijn hand, die hun kant op kwam en een naam riep, alsof hij iemand zocht die hij was kwijtgeraakt. Maar hij liep hen zonder iets te zeggen voorbij.

Een uitzonderlijk gezicht dat Tuor en Voronwë absoluut niet konden verklaren, maar de schepper van de geschiedenis weet precies wie het was. Het was niemand anders dan de wijd en zijd beroemde Túrin Turambar, Tuors volle neef, en hij ontvluchtte de ondergang van Nargothrond, waar Tuor en Voronwë niets van wisten. Dit is een vleugje van een van de grote verhalen van Midden-aarde. Over Túrins vlucht uit Nargothrond wordt in *De kinderen van Húrin* verhaald, maar over deze ontmoeting van twee verwanten die niet wisten dat ze dat

* Dit verzin ik niet. Op 6 mei 1944 schreef mijn vader me in een brief: 'Er is een nieuw personage ten tonele verschenen (ik weet zeker dat ik hem niet heb verzonnen, ik wilde hem niet eens hebben, hoewel ik hem mag, maar hij kwam zomaar de bossen van Ithilien binnenlopen): Faramir, de broer van Boromir.'

waren en elkaar ook nooit meer zouden zien, wordt niet ge-rept.

Als illustratie van de transformaties die in de loop van de tijd hebben plaatsgevonden, is er geen die treffender is dan de beschrijving van de god Ulmo, die in zijn oorspronkelijke verschijning in de schemering tussen het riet in de Sirion zit te musiceren maar vele jaren later als heer van alle wateren van de wereld oprijst uit de grote storm op zee bij Vinyamar. Ulmo staat inderdaad centraal in deze grote mythe. Hoewel hij bijna heel Valinor tegen zich heeft, bereikt de grote god desondanks langs mysterieuze weg zijn doel.

Terugkijkend op mijn werk, dat nu na een jaar of veertig ten einde is, geloof ik dat mijn achterliggende doelstelling was om het karakter van *De Silmarillion* en de essentie daarvan in relatie tot *In de ban van de Ring* meer op de voorgrond te plaatsen – waarbij ik dit werk vooral als de Eerste Era van mijn vaders wereld van Midden-aarde en Valinor beschouwde.

In 1977 had ik weliswaar *De Silmarillion* uitgebracht, maar die was gecompileerd, je zou zelfs kunnen zeggen ‘gecompo-neerd’, om jaren na *In de ban van de Ring* voor narratieve samenhang te zorgen. Het in verheven stijl geschreven werk, dat zogenaamd uit het grijze verleden afkomstig was, leek min of meer ‘op zichzelf te staan’ en weinig van de kracht en directheid van *In de ban van de Ring* te bezitten. Daar was ongetwijfeld geen ontkomen aan in de vorm die ik hanteerde, omdat de geschiedenis van de Eerste Era uit literair en imaginatief oogpunt radicaal anders van aard was. Niettemin wist ik dat mijn vader jaren daarvoor, toen *In de ban van de Ring* af maar nog lang niet verschenen was, zijn diepste wens en overtuiging had uitgesproken dat de Eerste en de Derde Era (de wereld van *In de ban van*

de Ring) als elementen of delen *van hetzelfde werk* behandeld en gepubliceerd moesten worden.

In het hoofdstuk 'De evolutie van het verhaal' heb ik stukken uit een lange en uiterst onthullende brief afgedrukt die hij in februari 1950 aan zijn uitgever, Sir Stanley Unwin, had geschreven, kort nadat hij het werk aan *In de ban van de Ring* had afgerond. Daarin stortte hij zijn hart over deze kwestie uit. Destijds omschreef hij zichzelf vol zelfspot als iemand die vol afschuw aan 'dit onpraktische monster van zo'n zeshonderdduizend woorden' dacht – vooral gezien het feit dat de uitgevers verwachtten waar ze om hadden gevraagd, een vervolg op *De Hobbit*, terwijl dit nieuwe boek (zo schreef hij) 'eigenlijk een vervolg op *De Silmarillion* was'.

Hij is nooit van mening veranderd. Hij omschreef *De Silmarillion* en *In de ban van de Ring* zelfs als 'één lange saga over de Juwelen en de Ringen'. Om die reden bood hij lang verzet tegen het afzonderlijk publiceren van een van beide. Maar ten slotte haalde hij bakzeil, zoals zal blijken in 'De evolutie van het verhaal', omdat hij inzag dat er geen hoop was dat zijn wens in vervulling zou gaan, en stemde hij erin toe dat alleen *In de ban van de Ring* in druk zou verschijnen.

Na de publicatie van *De Silmarillion* zette ik me aan het onderzoek van de complete verzameling manuscripten die hij me had nagelaten. Dat zou jaren in beslag nemen. In *The History of Middle-earth* beperkte ik mezelf er in principe toe om 'over de hele breedte te werken', dat wil zeggen: niet de verhalen een voor een door de jaren heen te volgen, maar de narratieve voortgang van het geheel zoals dat zich in de loop van de tijd had ontwikkeld. Zoals ik in het voorwoord van het eerste deel van de *History* opmerkte:

het visioen dat de auteur van zijn eigen visioen had, veranderde continu naarmate er dingen afvielen en werden toegevoegd. Pas met *De Hobbit* en *In de ban van de Ring* kwamen er onderdelen bovendrijven die tijdens zijn leven in druk werden vastgelegd. De studie van Midden-aarde en Valinor is dan ook gecompliceerd, want het onderwerp van deze studie bleef niet hetzelfde maar bestond als het ware ‘longitudinaal’ langs de tijdlijn (tijdens het leven van de auteur), niet alleen ‘transversaal’ op de tijdlijn, zoals een gedrukt boek dat geen wezenlijke verandering meer ondergaat.

Zo komt het dat de *History* vanwege de aard van het werk zelf vaak lastig te volgen is. Toen ik het tijd vond om deze lange reeks uitgaven af te ronden, kreeg ik het idee om zo goed als ik kon een andere methode te proberen, namelijk met gebruikmaking van eerder gepubliceerde teksten één specifiek verhaal vanaf de vroegst bewaard gebleven versie tot en met de latere ontwikkeling te volgen. Het resultaat was *Beren en Lúthien*. In mijn uitgave van *De kinderen van Húrin* (2007) had ik in een appendix weliswaar de voornaamste wijzigingen beschreven die het verhaal in de opeenvolgende versies had ondergaan, maar in *Beren en Lúthien* heb ik eerdere teksten in hun geheel weergegeven, te beginnen met de vroegste versie in de *Verloren Verhalen*. Nu ik zeker weet dat het huidige boek het laatste is, heb ik diezelfde merkwaardige vorm gebruikt voor *De val van Gondolin*.

Bij deze werkwijze komen er passages of zelfs volwaardige concepten aan het licht, die later terzijde zijn gelegd; in *Beren en Lúthien* geldt dat bijvoorbeeld voor het kortstondige optreden van Tevildo, de Prins der Katten. *De val van Gondolin* is in dit opzicht uniek. In de originele versie van het verhaal wordt de overrompelende aanval op Gondolin met nog nooit vertoonde

nieuwe wapens zo aanschouwelijk en gedetailleerd gebracht dat zelfs de namen zijn overgeleverd van de plaatsen in de stad waar gebouwen afbrandden of gevierde strijders sneuvelden. In de latere versies zijn de verwoesting en de strijd tot één alinea teruggebracht.

Dat de Era's van Midden-aarde met elkaar samenhangen wordt het meest indringend duidelijk gemaakt doordat de gestalten uit de Oudste Tijden – persoonlijk en niet alleen als herinneringen – in *In de ban van de Ring* terugkomen. De ent Boombaard was inderdaad oeroud; de enten waren het oudste volk dat in de Derde Era nog steeds bestond. Terwijl hij Meriadoc en Peregrijn door het woud van Fangorn droeg, zong hij voor hen:

In de wilgenweiden van Tasarinan liep ik in het voorjaar.
Ach! Het gezicht en de geur van het voorjaar in Nantasarion!

Ulmo, de heer der Wateren, was inderdaad heel lang voordat Boombaard in Fangorn voor de hobbits zong naar Midden-aarde gekomen om in Tasarinan, het Land van Wilgen, tot Tuor te spreken. Of neem Elrond en Elros, de zonen van Eärendil, aan het einde van dat verhaal. In een later tijdperk zijn ze de meester van Rivendel en de eerste koning van Númenor; hier zijn ze nog heel jong en worden ze in bescherming genomen door een zoon van Fëanor.

Maar op dit punt wil ik als zinnebeeld van de era's de gestalte van Círdan de Scheepsbouwmeester introduceren. Hij was de drager van Narya, de Ring van Vuur, een van de drie elfenringen, totdat hij die aan Gandalf doorgaf. Van hem werd gezegd: 'Hij zag verder en dieper dan iemand in Midden-aarde.' In de Eerste Era was hij heer van de havens van Brithombar en Egla-

rest aan de kust van Beleriand, en toen die na de Slag van Ongetelde Tranen door Morgoth verwoest werden, ontsnapte hij met het restant van zijn volk naar het eiland Balar. Daar en bij de mondingen van de Sirion ging hij weer schepen bouwen, en op verzoek van koning Turgon van Gondolin maakte hij er zeven. Deze schepen voeren naar het westen, maar van geen ervan werd ooit nog iets vernomen, behalve van het laatste. Op dat schip bevond zich Voronwë, die uitgezonden was uit Gondolin. Hij overleefde de schipbreuk en werd de gids en metgezel van Tuor op de grote reis naar de Verborgene Stad.

Tegen Gandalf verklaarde Círdan lang daarna toen hij hem de Ring van Vuur gaf: ‘Maar wat mij betreft, mijn hart is bij de Zee, en ik zal bij de grijze kusten wonen tot het laatste schip wegvaart.’ Dus Círdan verschijnt voor het laatst op de laatste dag van de Derde Era. Toen Elrond en Galadriel samen met Bilbo en Frodo naar de poorten van de Grijze Havens reden, waar Gandalf op hen wachtte,

kwam Círdan, de Scheepsbouwmeester, naar voren om hen te begroeten. Heel groot was hij, en zijn baard was lang, en hij was grijs en oud, maar zijn ogen waren helder als sterren. En hij keek hen aan en boog en zei: ‘Alles is nu gereed.’ Toen leidde Círdan hen naar de Havens en daar lag een wit schip...

Nadat er afscheid was genomen, gingen degenen die zouden vertrekken aan boord:

en de zeilen werden gehesen en de wind woei en langzaam gleeed het schip weg langs de grijze riviermond; en het licht van het flesje van Galadriel dat Frodo had meegenomen

schitterde en was toen niet meer te zien. En het schip kwam buitengaats in volle zee en verdween verder naar het Westen...

waarmee het de weg van Tuor en Idril volgde toen de Eerste Era ten einde liep. Zij voeren 'naar de zonsondergang en het Westen en kwam[en] niet meer in liederen of verhalen voor'.

De val van Gondolin zuigt naarmate het verhaal vordert veel terloopse verwijzingen naar andere verhalen, andere plaatsen en andere tijden aan: gebeurtenissen in het verleden waarop handelingen en veronderstellingen in het heden van het verhaal gebaseerd zijn. De verleiding om in zulke gevallen een toelichting of althans enige opheldering te geven, is groot; maar met het doel van dit boek in gedachten heb ik de tekst niet doorspekt met kleine cijfertjes die naar voetnoten verwijzen. Ik was er juist op uit om dat soort handreikingen te doen in een vorm die desgewenst gemakkelijk te negeren zou zijn.

In de eerste plaats heb ik in de 'Inleiding' een citaat ingevoegd van mijn vaders *Schets van de mythologie* uit 1926 om in zijn eigen woorden een beeld te geven van de Wereld vanaf het begin tot de gebeurtenissen die ten slotte tot de stichting van Gondolin leidden. Verder heb ik de Namenlijst gebruikt voor mededelingen die een stuk uitvoeriger zijn dan waar de naam om vraagt en heb ik na de Namenlijst een aantal afzonderlijke noten toegevoegd over zeer uiteenlopende onderwerpen, van de schepping van de Wereld tot en met de betekenis van de naam Eärendil en de Profetie van Mandos.

De veranderende namen of hun vormen zijn natuurlijk uiterst weerbarstig materiaal. Het wordt er des te ingewikkelder op, doordat een bepaalde vorm bepaald niet per se een indicatie

is van de relatieve datum van het geschrift waarin hij voorkomt. Mijn vader voerde dezelfde wijzigingen op heel uiteenlopende tijdstippen in een tekst door, wanneer hij die nodig achtte. Ik heb niet geprobeerd overal in het boek consequent te zijn, dat wil zeggen: ik heb me noch op een en dezelfde vorm vastgelegd noch in alle gevallen de vorm in het manuscript overgenomen, maar ze naar eigen inzicht gevarieerd. Zo houd ik Ylmir aan wanneer dat in plaats van Ulmo voorkomt, aangezien het hier om een regelmatig verschijnsel van taalkundige aard gaat, maar schrijf ik altijd Thorondor voor Thorndor, ‘Koning van de Adelaars’, omdat mijn vader duidelijk van plan was die verandering overal door te voeren.

Ten slotte heb ik de inhoud van het boek op een andere manier georganiseerd dan in *Beren en Lúthien*. Eerst komen een voor een de teksten van het verhaal, met weinig of geen commentaar. Daarna volgt een verslag van de ontwikkeling van het verhaal, waarbij ik het intrieste feit bespreek dat mijn vader de laatste versie ervan terzijde legde op het moment dat Tuor de laatste poort van Gondolin door ging.

Tot besluit herhaal ik wat ik bijna veertig jaar geleden schreef.

Het merkwaardige feit doet zich derhalve voor dat het enige volledige verhaal dat mijn vader ooit schreef over de geschiedenis van Tuors verblijf in Gondolin, zijn verbintenis met Idril Celebrindal, de geboorte van Eärendil, het verraad van Maeglin, de plundering van de stad en de ontsnapping van de vluchtelingen – een geschiedenis die een centraal element vormde in zijn verbeelding van de Eerste Era – het verhaal was dat hij in zijn jeugd had geschreven.

Gondolin en Nargothrond zijn allebei één keer geschapen, en nooit herschapen. Ze hebben hun macht als bronnen en beelden behouden. Misschien bleven ze des te machtiger omdat ze nooit herschapen werden, en misschien zijn ze nooit herschapen omdat ze zo machtig waren.

Hoewel hij was begonnen Gondolin te herscheppen, heeft hij de stad niet meer bereikt: nadat hij de eindeloze helling van de Orfalch Echor had beklommen en de lange reeks heraldische poorten was doorgestaan, is hij naast Tuor naar het visioen van Gondolin midden op de vlakte blijven kijken en is hij Tumladin nooit meer overgestoken.

De publicatie ‘in zijn eigen geschiedenis’ van het derde en laatste van de Grote Verhalen geeft mij aanleiding om een paar lovende woorden over het werk van Alan Lee te schrijven, die de verhalen stuk voor stuk heeft geïllustreerd. Die taak heeft hij uitgevoerd met een diepgaand inzicht in de ware aard van de tafereelen en gebeurtenissen die hij uit het brede scala van de Oudste Dagen had uitgekozen.

Zo heeft hij in *De kinderen van Húrin* gezien en getoond hoe de gevangen Húrin vastgeketend aan een stenen zetel op Than-gorodrim Morgoths vreselijke vloek aanhoorde. In *Beren en Lúthien* heeft hij de laatste zonen van Feänor gezien en getoond terwijl ze roerloos op hun paard naar de nieuwe ster aan de hemel in het westen staren, de Silmaril die zo veel levens heeft gekost. En in *De val van Gondolin* heeft hij samen met Tuor verbaasd gestaan over de aanblik van de Verborgene Stad, waarvoor hij zo’n lange weg had afgelegd.

Tot slot ben ik Chris Smith van HarperCollins heel dankbaar voor zijn buitengewone hulpvaardigheid bij het tot in details voorbereiden van dit boek, vooral voor de niet-aflatende nauw-

gezetheid waarmee hij geput heeft uit zijn kennis van het uitgeversvak en van de aard van dit boek. Mijn dank gaat ook uit naar mijn vrouw Bailie: zonder haar onwankelbare steun tijdens de lange periode dat dit boek in de maak was zou het er nooit zijn gekomen. Tevens wil ik iedereen bedanken die zo vriendelijk is geweest mij te schrijven toen *Beren en Lúthien* mijn laatste boek leek te zijn.

Illustraties

	pagina
<i>Tuor slaat een toon aan op zijn harp</i>	p. 21
<i>Tuor daalt af in de verborgen rivier</i>	p. 37
<i>Isfin en Eöl</i>	p. 110
<i>Het Mithrimmeer</i>	p. 112
<i>De bergen en de zee</i>	p. 117
<i>Adelaars vliegen boven de omringende bergen</i>	p. 118
<i>De delta van de Sirion</i>	p. 126
<i>Uitgesneden beeld van Glorfindel voor op de boeg van elfenschepen</i>	p. 141
<i>Rian zoekt de Heuvel van de Gesneuvelden af</i>	p. 142
<i>De opgang naar het huis van de koning</i>	p. 198
<i>Tuor volgt de zwanen naar Vinyamar</i>	p. 199
<i>Gondolin in de sneeuw</i>	p. 234
<i>Het paleis van Ecthelion</i>	p. 235
<i>Elwing heet de overlevenden van Gondolin welkom</i>	p. 237
<i>Eärendels heraldische symbool boven de zee</i>	p. 243

Achter in het boek staan een kaart en genealogieën van de huizen van Beör en de vorsten van de Noldor. Deze zijn met enkele kleine wijzigingen uit *De kinderen van Húrin* overgenomen.



Inleiding

Aan het begin van dit boek wil ik teruggrijpen op het citaat waarmee *Beren en Lúthien* van start gaat, een brief van mijn vader uit 1964, waarin hij zei dat hij *De val van Gondolin* ‘uit mijn hoofd’ had geschreven ‘tijdens ziekteverlof uit het leger in 1917’, en de oorspronkelijke versie van *Beren en Lúthien* in datzelfde jaar.

Over het jaar heerst wat twijfel, die ontstaan is door andere verwijzingen van mijn vader. In een brief uit juni 1955 schreef hij: ‘*De val van Gondolin* (en de geboorte van Eärendil) zijn in het hospitaal geschreven en tijdens een verlof in 1916, nadat ik de Slag aan de Somme had overleefd’; en in een brief van W.H. Auden van datzelfde jaar dateerde hij het tijdens ‘een ziekteverlof aan het eind van 1916’. De vroegste mij bekende verwijzing ernaar staat in een brief aan mij van 30 april 1944, waarin hij met mij mee lijdt om wat ik destijds doormaakte. ‘Ik begon’ (schreef hij) ‘voor het eerst met “De geschiedenis van de gnomen”* in overvolle legerbarakken vol lawaaierige grammofoons’. Dat klinkt niet als ziekteverlof, maar het kan zijn dat hij

* Voor het gebruik van ‘gnomen’ voor het elfenvolk dat de naam Noldor (daarvoor Noldoli) droeg, zie *Beren en Lúthien* p. 32.

met schrijven was begonnen voor hij met verlof ging.

Wat echter in de context van dit boek heel belangrijk is, was wat hij in zijn brief aan W.H. Auden over *De val van Gondolin* schreef: het was ‘het eerste echte verhaal van deze denkbeeldige wereld’.

Met de oorspronkelijke tekst van *De val van Gondolin* deed mijn vader iets anders dan met *Het verhaal van Tinúviel*. Daarvan gumde hij het eerste manuscript, in potlood, uit om in plaats daarvan een nieuwe versie te schrijven. In dit geval wijzigde hij zijn eerste schets van het verhaal grondig, maar in plaats van die uit te gummen schreef hij met inkt een herziene tekst over de oorspronkelijke potloodversie heen, waarbij hij al schrijvend steeds meer dingen wijzigde. Aan passages waarin de onderliggende tekst leesbaar is, is te zien dat hij de eerste versie vrij nauwkeurig volgde.

Mijn moeder schreef dit in het net over, opvallend precies, gezien de problemen die de tekst nu oplevert. Vervolgens bracht mijn vader in dit net weer wijzigingen aan, maar zeker niet allemaal op hetzelfde tijdstip. Aangezien het niet mijn bedoeling is me in dit boek met de tekstuele complicaties bezig te houden die de bestudering van zijn werk bijna onveranderlijk met zich meebrengt, geef ik hier de tekst van mijn moeder weer, inclusief de daarin gemaakte wijzigingen.

In dit verband moet echter vermeld worden dat veel wijzigingen aan de oorspronkelijke tekst al waren aangebracht voordat mijn vader het verhaal in het voorjaar van 1920 aan de Essay Club van Exeter College in Oxford voorlas. In het apologetische woord vooraf waarin hij uitlegde waarom hij voor dit werk kiest in plaats van voor een ‘essay’, zei hij: ‘Dit heeft natuurlijk nooit eerder het licht gezien. In mijn hoofd ontwikkelt zich nu al een

tijdlang een complete cyclus van gebeurtenissen (of liever gezegd: die is in de maak) in een elfenrijk dat ik zelf heb verzonnen. Sommige episodes heb ik op papier gekrabbeld. Dit verhaal is niet het beste, maar het is tot nog toe het enige dat ik zelfs maar heb herzien en dat ik hardop durf voor te lezen, hoe ontoereikend die herziening ook is.’

De oorspronkelijke titel van het verhaal was *Tuor en de Banelingen van Gondolin*, maar mijn vader duidde het later altijd met *De val van Gondolin* aan en dat doe ik ook. In het manuscript komen na de titel de woorden ‘hetgeen tot het Grote Verhaal van Eärendel leidt’. De verteller van het verhaal op het Eenzame Eiland, zie hierover *Beren en Lúthien* p. 30-1, was Luttelhart (Ilfiniol), de zoon van Bronweg (Voronwë), die een belangrijke rol in het verhaal speelt.

Het ligt in de aard van dit derde ‘Grote Verhaal’ van de Oudste Dagen, dat de ingrijpende verandering die in de wereld van goden en elfen had plaatsgevonden rechtstreeks doorwerkt in de vertelling over de Val van Gondolin, en daar ook daadwerkelijk deel van uitmaakt. Een korte weergave van die gebeurtenissen is noodzakelijk, en liever dan er zelf een te schrijven, lijkt het me veel beter om mijn vaders eigen beknopte en karakteristieke tekst te gebruiken. Deze is te vinden in de ‘Oorspronkelijke *Silmarillion*’ (ook ‘Een schets van de mythologie’), zoals hij het zelf noemde, te dateren in 1926 en vervolgens herzien. Ik heb dit werk in *Beren en Lúthien* en nogmaals in dit boek als element in de evolutie van het verhaal over *De val van Gondolin* gebruikt, maar hier benut ik het om een beknopt verslag van de geschiedenis vóór het ontstaan van Gondolin te geven – het bijkomende voordeel is dat het zelf uit een heel vroege periode stamt.

Gezien mijn reden om deze tekst op te nemen, heb ik passa-

ges die hier niet relevant zijn weggelaten en met het oog op de duidelijkheid hier en daar nog wat kleinigheden gewijzigd en toegevoegd. Mijn tekst begint op het punt waar de oorspronkelijke 'Schets' opent.

Nadat de Negen Valar zijn uitgezonden om de wereld te regeren, komt Morgoth (Demon van de Duisternis) tegen de opperheerschappij van Manwë in opstand, smijt de lampen om die zijn neergezet om de wereld te verlichten en laat het eiland Almaren, waar de Valar (of goden) woonden, onderlopen. Hij versterkt een paleis met kerkers in het Noorden. De Valar trekken weg naar het uiterste westen, dat begrensd wordt door de Buitenste Zeeën en de laatste Muur, en in het oosten door de torenhoge Bergen van Valinor, die de goden hebben gebouwd. In Valinor verzamelen zij alle licht en mooie dingen en bouwen zij hun hoven en hun stad en leggen zij tuinen aan, maar Manwë en zijn vrouw Varda hebben hun paleis op de hoogste berg (Taniquetil), vanwaar zij de wereld kunnen overzien tot aan het duistere Oosten. Yavanna Palúrien plant de Twee Bomen midden op de vlakte van Valinor, voor de stadspoorten van Valmar. Door haar liederen groeien zij, en de een heeft donkergroene bladeren met glanzend zilver eronder en witte bloesems als de kersenboom waar dauw van zilveren licht af drupt; de ander heeft goudomrande bladeren van jong groen zoals de berk, en gele bloesems als de hangende bloemtrossen van de goudenregen, die warmte en een fel licht uitstralen. Beide wassen zij zeven uur lang aan tot volle gloed en nemen dan zeven uur af; tweemaal per dag breekt er dus een uur aan waarin het licht zachter is, wanneer beide bomen zwak glanzen en hun licht zich vermengt.